

Asia: VN/18947/2022-SM-46

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta ja eräksi muiksi laeiksi

1.

Yleiset huomiot CER-direktiivin kansallisesta toteuttamistavasta, kuten esimerkiksi viranomaistoiminnan järjestämisestä ja valvontamallista

Kansallinen toteuttamistapa kokooa kokonaisuutta, mutta tiettyjä tarkennuksia on tarpeen tehdä.

Työryhmä korostaa poikkeusoloihin varautumisen lisäksi tarvetta varautua poikkeusoloja lievempiin häiriötilanteisiin koska Suomen lainsäädäntöön ei tällä hetkellä sisälly yleistä säännöstä, joka velvoittaisi julkishallintoa varautumaan poikkeusolokynnyksen alapuolelle jääviin häiriötilanteisiin. Saman on todennut valmiuslakityöryhmä, joka toteaa, että varautumisveloitteen tulisi velvoittaa myös häiriötilanteita.

Kappaleen 3. nykytilaselvityksen yhteydessä todetaan, että CER-direktiivin kansallisessa täytäntöönpanossa on otettava huomioon valmiuslain kehittäminen päällekkäisen sääntelyn välttämiseksi. Tämä tulee tarkastella ja tehdä tarvittavat tarkennukset normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusoloihin varautumisen osalta, jotta päällekkäistä ja mahdollisesti ristiriitaista sääntelyä ei synny.

2.

Soveltamisalaa koskevat huomiot, kuten esimerkiksi kriittisen toimijan määrittäminen ja kriteeristön kattavuus

Lainvalmisteluhankkeen aikana on nostettu esille kansallisen soveltamisalan laajennustarpeita mm. sosiaalihuollon palveluihin liittyen. Tämä olisi ehdottomasti tarpeen, sillä sosiaalihuollon asiakkaat ovat hyvin haavoittuvassa asemassa, usein ulkopuolisen avun varassa olevia henkilöitä ja

sosiaalihuollon yksiköt kuuluvat hyvinvointialueiden kriittiseen infraan. Näissä yksiköissä on hyvin harvoin käytössä varavoimaa.

On perusteltua luokitella myös avoapteekit kriittisiksi toimijoiksi tai edellyttää omia toimia ainakin jonkin verran, sillä muuten hyvinvointialue joutuu todennäköisesti häiriötilanteissa vastaamaan sellaisiin lääkkeisiin liittyviin velvoitteisiin, joita se ei normaalisti hoida. Sairaala-apteekin velvoitevarasto on määritetty vain julkisen terveydenhuollon käytön perusteella. Mikäli sairaala-apteekin tulisi kasvattaa velvoitevarastoja kattamaan myös avohuollon lääketarpeisiin häiriötilanteissa, ei varaston kierto onnistuisi ja tästä muodostuisi merkittävää hävikkiä.

Apteekkien lisäksi lääketuotanto on kriittistä, ja erityisesti PET-toiminnan näkökulmasta merkittävä on kotimainen lääketuotanto. Suomessa on vain yksi PET-radiolääkkeitä tuottava yritys (Curium Oy Helsingissä) eikä aineita voida tuoda ulkomailta lyhyen puoliintumisajan vuoksi.

Laajemmin katsoen kriisitilanteessa ongelmia alkaa aiheutua lääkinnällisten laitteiden varaosien saatavuuden heikentyessä.

3.

Vaikutustenarviointia koskevat huomiot, kuten esimerkiksi yhteiskunnalliset vaikutukset, taloudelliset vaikutukset yrityksille, hallinnollinen taakka ja muut kustannukset sekä vaikutukset yritysten toimintaan

§ 15 mukainen kriittisen toimijan suorittama riskiarviointi edellyttää laajaa riskiarvioinnin aikataulujen synkronointia. Riskiarvioinnin lisäksi keskeistä on koko riskienhallinnan ajantasainen prosessi, jotta arvioitujen ja todettujen riskien kohdalla tehdään tarvittavat riskienhallintatoimenpiteet ja todetaan todellinen jäännösriski, jonka pohjalta tehdään tarvittava suunnittelu. Tulee arvioida onko neljän vuoden välein tehtävä riskiarviointi riittävä vai tulisiko tämän tapahtua vuosittain.

Saman pykälä ehdotuksen 3.momentissa todetaan, että ”olisi otettava huomioon, missä määrin muut toimialat ovat riippuvaisia kriittisen toimijan tarjoamasta keskeisestä palvelusta”. Käytännön toteutus tämän osalta on haasteellinen, kuinka kriittinen toimija tunnistaa tämän ja kykenee arvioimaan millaista vaikutusta sen palveluilla on muihin? Tulisiko tunnistaminen tapahtua muiden toimijoiden määrittelyn kautta, jolloin toimijat tarkentavat tätä missä määrin esimerkiksi vedenjakelun häiriö vaikuttaa ympärivuorokautisen asumisyksikön vs. sairaalan toimintaan.

Kansallinen toimeenpano lisää toimijoiden kustannuksia ja nopea aikataulu ei mahdollista syntyvien kulujen huomioimista ennalta. Riskinä toimeenpanossa on mm. hyvinvointialueiden haasteellinen taloustilanne. Vaikka esitys kokonaisuutena parantaa valtakunnallista tilannekuvaa ja kasvattaa yhteiskunnan kriisinsietokykyä kriittisen infrastruktuurin kohdalla tulee taloudellinen vaikutus

huomioida. Aiemmin sopimuksin ja pehmeän sääntelyn keinoin ohjatut varautumistoimenpiteet siirtyvät nyt lainsäätelyyn alle ja veloitteiden sisälle rakentuu kustannuksia.

Kansallisessa toimeenpanossa tulee kuvata tarkasti toimialakohtaiset vaatimukset sekä tarkentaa erityisesti §7 osalta Huoltovarmuuskeskuksen ja sisäministeriön keskinäiset roolit. Suunnittelun, ohjauksen ja valvonnan jakaantuminen eri tahoille ja eri ministeriöille edellyttää tehtävien kuvien tarkennuksen lisäksi erittäin hyvin suunniteltua rakennetta ja johtamista. Rakenne ja johtaminen tulee saada normaalioloissa toimiviksi ja viestintä selkeäksi, jotta tavoiteltu kriisinsietokyky häiriötilanteisiin tavoitetaan. Huomioida johtamisen ja viestinnän osalta tulee huomioida myös yta sote-valmiuskeskusten rooli sekä pelastustoiminnan yhteistyöalueet.

Huoltovarmuuskeskuksen ohjauksen osalta tulee selkeästi määritellä vastuullinen ministeriö, jotta työ- ja elinkeinoministeriön ja sisäministeriön roolit ovat johtamisen osalta selkeät niin päivittäistilanteissa kuin häiriötilanteissa. Häiriötilanteiden johtamisen tulee pohjautua päivittäistilanteiden johtamiselle, jotta häiriötilanteiden toiminnassa syntyisi mahdollisimman vähän epäselviä johtovastuita.

4.

Valvontaa koskevat huomiot

Kansallinen toteuttamistapa lisää poikkeamaraportointia ohjelmien, tietopankkien ja myös mekaanisen työn kautta. Poikkeamaraportoinnin minimivaatimukset, kustannusrakenne sekä ohjausvastuu tulee määritellä selkeästi.

Poikkeamia koskeva ilmoitusvelvollisuus velvoittaa §17 momentissa 1 kriittisen toimijan ilmoittamaan poikkeamasta toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle ja Huoltovarmuuskeskukselle. Toimijan näkökulmasta toimivampi olisi mikäli ilmoitus tehtäisiin vain valvontaviranomaiselle, joka välittäisi tiedon HVK:lle. Haetaanko kahdennetulla ilmoituskäytännöllä suoraa kontaktia HVK:lta toimijalle takaisinpäin.

5.

Laiminlyöntimaksua koskevat huomiot

§23 Laiminlyöntimaksu. ”Laiminlyöntimaksua ei voida määrätä kriittiselle toimijalle, joka on valtion viranomainen.” Suhtaudutaanko hyvinvointialueen kriittisiin toimintoihin kuten valtion viranomaiseen, jolloin laiminlyöntimaksua ei voitaisi määrätä?

6.

Miten arvioitte turvallisuusselvityslakia koskevan esityksen tarpeellisuutta ja muotoilua? Millaisia turvallisuusvaikutuksia esityksellä olisi?

§28 Turvallisuusselvitys. ”Muiden jäsenvaltioiden rikosrekisteritietoja koskevan pyynnön tekeminen ei siten olisi säännönmukaista silloinkaan, kun henkilöturvallisuusselvitys laaditaan kriittisen toimijan palveluksessa työskentelevästä tai sen palvelukseen otettavasta henkilöstä, vaan se olisi tarpeen ainoastaan erityisestä syystä.” Erityinen syy ja sen käyttäminen tulisi tarkentaa.

7.

Miten arvioitte satamien turvallisuusselvityksiä koskevan esityksen tarpeellisuutta ja muotoilua? Millaisia toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia esityksellä olisi? Millaisia turvallisuusvaikutuksia esityksellä olisi?

Turvallisuusselvitykset ovat erittäin tarpeellisia sillä satamat ovat alueellisesti tärkeitä niin huoltovarmuuden kuin sotilaallisen puolustuksen kannalta kuten §7g kuvaa. Satamat ovat alueellisesti erittäin tärkeitä toimijoita, mutta samanaikaisesti ne muodostavat alueellisessa riskiarviossa huomioitavan kohteen toimintansa ja lastiensa osalta kohonneen turvallisuusriskin. Turvallisuusselvitysten lisäksi erityinen huomio tulee kiinnittää satamien turvallisuuden kokonaisuuteen ja satamatoimintojen suojattavien tietojen muihin turvallisuusjärjestelyihin. Satamien toimintaan liittyy lukuisia eri toimijoita, joiden ketjussa toimii pieniä alihankkijoita.

8.

CER-yleislain 28 §:ään liittyen, miten arvioitte säännösehdotuksia, jotka koskevat muiden EU-jäsenvaltioiden rikosrekisteritietojen käyttämistä kriittisen toimijan työntekijästä tehtävässä turvallisuusselvityksessä (1. lakiesityksen 28§ sekä 3. ja 4. lakiesitys)?

-

9.

Muut huomiot

Velvoitteiden lisääntyminen suhteessa nopeaan aikatauluun asettaa haasteita, jotka tulisi huomioida valmisteluvaiheessa. Mm. poikkeamaraportointi aiheuttaa lisäkuluja ja vaatii resurssointia. Lain astuessa voimaan tarvitaan kattava tiedonkulku ja ohjaus kansalliselta tasolta, jotta kansallisesti tämä muodostaa tavoitellun kokonaisuuden.

Yksityisen sektorin varautumisen tärkeys on tunnistettu ja tämä jakaa varautumisvastuuta jatkossa tasaisemmin kun yksityiseen toimintaan kohdistetaan sääntelyn keinoja.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Varhila Kirsi
Satakunnan hyvinvointialue

Purola Heidi
Satakunnan hyvinvointialue